

Herodotos egybefüggő tárgyalása az V-ben kiválóan alkalmas az ifjú lelkesedést a görög kultúra iránt felgyújtani. És ha a renaissance korban pl. Janus Pannonius Plutarchos fordításával foglalkozott: Plutarchos életrajzaiból egy pár darab kiegészíti Herodotest. Quinet: *Le genie de la Grèce* cz. posthumus művében az összes hellén-kultúra fölszárnyalásának epikusát látja Herodotosban; e lángeszű nép ethikai fenkölt gondolkodásának képét nyújtják a plutarchosi életrajzok.

Egy görögpótló olvasókönyv szerkesztése felette jó segédeszköz lehetne.

Végül Csengeri *negyedik* tételle mely a görög nyelv tanulása alól felmentettek számára modern nyelvi tanfolyam berendezését hozza javaslatba a dr. Heinrich és dr. Kármán által hangsúlyozott formában, t. i. *kétféle* intézet szervezése útján volna valósítandó. Egyszersmind mondja ki a pæd. társaság hálasköszönetét a miniszter urnak, hogy a görögpótló tanfolyam reformját napirendre tűzni kegyes volt.

HEGEDÜS ISTVÁN.

A GÖRÖGPÓTLÓ MAGYAR IRODALMI TANÍTÁS.

Az orsz. középiskolai tanáregyesület központi választmányának látta nem rég, napirendre tűzni ezt a themát. Öt év tapasztalatai, úgymond, bőven elégségesek arra, hogy alaposan hozzászólhasson a tanárvilág. Felszólalásokban nem is volt hiány. Az orthodoxabb classicus philologusok, természetesen, a Cato szigorú sententiájával végzik: «*Ceterum censeo Carthaginem esse delendam!*» Pedig, a mint egyik görög tanító collegám nevetve elismerte, a görögpótló tanításnak magok a görögül tanulók is nagy hasznát veszik.

Először is azóta sokkal buzgóbban és odaadóbban látnak a dolog után a görög collegák, nehogy a hívek, elkedvetlenedvén, megszökjenek; másodsor kevesebbet grammatizálnak s bővebb tért nyitnak a tárgyi és művelődéstörténeti mozzanatok megbeszélésére. Olyan ez, mint a szabad vallásgyakorlat. Nagyobb buzgóságra serkenti a pásztorokat, de erősebb meggyőződést s bensőbb ragaszkodást ébreszt a hívekben is. Persze, az már visszás állapot, ha egy ugyanazon osztályban egy kézbe kerülvén mind a két tárgy, hittérítőnek csap fel a szívvel-lélekkel classicus philologus s a

tehetségesebb tanulókat a görög cursusba való átlépésre ösztönzi. Pedig már erre is tudok esetet. Bizonyára ez forgott eszében — egyebek mellett — a közoktatásügyi minisztériumnak is annak idején, mikor elrendelte, hogy első sorban a magyar irodalom tanárait kell bízni e tanfolyam vezetését. Nem classicus élcz, de a classicusoktól ered az is, hogy a görögpótló irodalom hallgatóit gunyos mosolylyal barbároknak czímezzetik. Mikor tanítványaim előttem e miatt panaszkodtak, kénytelen voltam őket azzal vigasztalni, hogy a műveltség nem csak a gramatikai tudásban határozódik.

Azonban áttérek a felszólalók második csoportjára. Ezek, a veszett fejszének nyelét keresve, sehogysem tudják összhangba hozni a görög és magyar irodalmi részt. Olyan szépnek találják az előbbit, hogy az egész cursust annak akarnák szentelni s talpig megfürösztetni a fogékony ifjúi lelket a görög műveltség kristályhabjaiban. Ugyan mire való, mondják, a magyar íróknak bővebb iskolai olvastatása, mikor, a törvény szerint, otthon úgy is el kell olvasniok? És ugyan mi összefüggés van Thukydides és a magyar classicus iskola költői, vagy Homeros és a 17 sz. történetíróinak memoirjai közt?

Ime, itt a dolog bökkenője.

Még igen okos emberek is, mint dr. Jancsó, a ki e tanfolyamhoz nagyon hasznavehető olvasókönyveket szerkesztett, azt gondolta, hogy ez olvasmányok jó része főleg abból a szempontból hasznos, mert eredeti kútfők alapján egészíti ki az ifjúság magyar történeti tudását. Szó a mi szó, kissé bürokratikusán vezették be e reformot. Részemről az orvosok közt is azt becsülöm a legtöbbrre, a ki nyiltan megmondja, hogy mi a bajom, milyen szert rendel ellene és mit vár annak a hatásától. A magyar tanárvilágban van annyi intelligentia, hogy el lehetett volna előtte árulni a görög nyelv pótlására kiválogatott olvasmányok czélját. Ugyan mit nyertek azzal, hogy egy évvel később leküldték a tananyag kezelésére vonatkozó utasításokat, ha a szegény tanár még akkor is homályban maradt a felől, hogy mire is valók azok a helyes methodus szerint kezelendő olvasmányok?!

Találgatásokban, mint fentebb is említém, nem volt hiány s mivel a magyar olvasmányok czélját nem bírták kitalálni, most nap-nap mellett akad valaki, a ki ki akarja füstölni, s az egész tanfolyamot az egyedül üdvezítő classicus philologusok kezére bízni.

Lássuk tehát, mi lebeghetett e tanterv készítőjének a szeme előtt.

Rég hangoztatotts tantervünkben kellőképen érvényesülő elv az, hogy a műveltség elengedhetetlen föltétele: valamely idegen népnek a szellemébe, gondolkodásmódjába való behatolás. Erre a célra pedig legalkalmasabb a két classicus nyelv, nemcsak azért, mert mint holt nyelvek nemzeti egyéniségünket legkevésbé veszélyeztetik, hanem azért is, mert az ókori műveltség legerősebben hatott a miénkre. Ha már most e kettő közül kellene választani, elvben mindenesetre a görögnek kellene adni az elsőséget. Annyira minden ízében eredeti s oly befejezett, hogy vele szemben a latin csak halvány másolásnak látszik. Ezzel szemben annyi, — újra felsorolni felesleges — gyakorlati argumentum szólt a latin és modern nyelvek mellett, hogy a görög nyelvnek előbb-utóbb áldozatul kellett esni. Csak az lehetett még a kérdés tárgya, hogy a magyar irodalmi tanítással kapcsolatban nem lehetne-e a görög műveltségnek legfontosabb elemeit értékesíteni. Bátorító például ott állott a biblia, mely fordításban is oly erősen hatott a modern népek szellemére. Csakugyan dr. Kármán megkísérelte ezt a középiskolai oktatás alsó fokán, a hol a magyar és görög mondavilág s az állami szervezkedés kezdetei párhuzamosan tárgyalatnak. Sajnos, a legtöbb olvasókönyvünk nincs egészen világos tudatában ennek a szép célnak, az egyetlen jó könyvtől pedig, a Kármánétól, érthetetlen módon idegenkedik a legtöbb tanári kar.

Ugyan nem szembeötlő gondolat-e, hogy, ha már a görög nyelvet kiküszöböljük, a középiskolai oktatás felsőbb fokán is folytassuk ezt a kapcsolatot s használjuk fel a görög irodalmat a magyar irodalmi tanítás intenzívebbé és mélyebbé tételére? Ebből magyarázom én, hogy az V-ik osztályban, a hol a verstant rendszeresen összefoglaljuk, mért kellett a magyar ó-classicai iskola költőit olvastatni, míg Thukydides, az értekezések, szónoki beszédek és a magyar történetírók a VI-ik osztályban előadandó rhetorika elméletének állnának a szolgálatában. Homeros, a görög drámák, másrészt Balassi, Gyöngyösi, Csokonai stb. már a poétika körébe vágnak, végül a VIII-ik osztály görög philosophusai és magyar prosaírói mintegy a hiányos középiskolai phil propedeutikai tanulmány kiegészítésére valók nyilván.

A cél tehát egészen véve helyes, de az eszközök nem mindenben célravezetők. Kazinczy levelezése s Kármán értekezései

csak azért, hogy ilyen műformát is lásson az ifjúság, nem az V-ik osztályba valók. Egyáltalán annyi kor- és irodalomtörténeti tájékozottságot, sőt az utóbbiak annyi psychológiát tételeznek föl, hogy a VIII-ik osztálynál korábban haszonnal nem is tárgyalhatók. Ugyanez áll némileg Thukydidesre is, ámbár nála a művészi elbeszélés-sokat pótol. Különben is a hiba némileg a magyar tantervben is van. A költészet, legalább az epikus költészet, mint épen a görög irodalom tanulságosan bizonyítja, előbb fejlődött ki, mint a próza. Aztán úgy is sok egy évfolyam a poétika rendszeres összefoglalására. Nem lehetne-e a tanterven annyiban módosítani, hogy a VI-ik osztály első felére esnek, megszorított óraszámmal, a költészet, a második felére pedig a prózai műfajok elmélete. A nélkül is általános a panász, hogy a VIII-ik osztályban nem lehet alaposan átvenni a magyar irodalom történetét. Ez esetben Homeros és a magyar lyrikusok a görög-pótló tantervben jól helyet foglalhatnak az V-ik osztályban, míg a görög dráma, majd Thukydides s a magyar történetírók a VI-ik osztály tananyagát képeznék. A VII-ik és VIII-ik osztályra esnének azután a görög irodalom története s görög és magyar æsthetikai és philosophiai irányú olvasmányok. Ennek a beosztásnak még az a jó oldala is megvolna, hogy némileg *összefüggésben mutatná be a görög irodalom fejlődését*. Azt a fejlődést, «melyhez hasonló — Arany János szerint — az újabb korban semmi sincs. Oly körülmények kellene hozzá, mint hajdan a görög nemzeté, mely előbb, mint a környező népekkel érintkezett volna, előbb, a mi fő, hogysem kész mintákat látott volna maga körül, megveté hitregéje, költészete alapját, s már ama szürkületben, mely a mondai és történelmi kor közt borong, egy gliászszá képezhetette ki a vándorlantosok énekeit.»

Áttérve most arra a kérdésre, hogy kire bizzuk az így berendezett tanfolyam vezetését, én, legalább az V-ik és VI-ik osztályban, föltétlenül a magyar irodalom tanárára szavazok. Neki kell azt értékesíteni a poétika és rhetorika összefoglalásában, kell tehát, hogy tanár és hallgató közösen vegyék át az idevágó anyagot. Igazi classicus döllyf nyilatkozik dr. Geréb barátom azon nyilatkozatában (I. Orsz. k. Tanáregy. k. 1895 27. sz.), hogy a philologus bátran eltaníthatja a tanfolyam magyar irodalmi részét. Vajjon felségsértés volna-e, ha ugyanezt állítanók a magyar nyelv tanáráról a görög irodalmi részre vonatkozólag? Egyik önhitt classicus philologus ösmerősöm szokta mondani, hogy magyar nyelv tanára csak az lesz, a ki nem

szert tanulni. Valóban ez a felfogás a rákfenéje már évek óta a magyar nyelv tanításának középiskoláinkban. Az alsóbb osztályokban boldog-boldogtalanra rábizzák a magyar nyelvet, pedig nálunk, a hol anyanyelvre tanárainknak jó része idegen ajkú, egész életére megsínyli a gyermek nyelvérzéke ezt a kelletlen munkát. Hadd érezze hát az ifjúság a görögpótlónál is, hogy az voltaképen magyar irodalmi tanítás s épen azért hadd maradjon az továbbra is a két alsó fokon a magyar tanár kezében. A VII-ik és VIII-ik osztálynak általam contemplált anyagánál ez már nem annyira fontos; itt tehát magam is megengedném, hogy első sorban a philologia vagy — talán még inkább — a philosophia tanáraitra bizzuk a dolgot.

Végül azon ellenvetést illetőleg, hogy e tanfolyam hallgatóinak és nem hallgatóinak műveltsége között bizonyos szakadás áll be: ebben bizony van valami igaz. Magam is tapasztaltam, hogy a görögpótlósok magyar dolgozatai sokkal tartalmasabbak és szélesebb látókörűek. De ezen a hiányon segítsen a görög nyelv tanítása. Ne apró grammatikai mondatokon, hanem Homeroson kezdjék, minz ezt a gyakorlóiskolában teszik s egyáltalán e két tanfolyam olvasmányait lehetőleg egyöntetűen válogassák meg. Némi hézag ugyan így is marad, ezen azonban majd alaposan segít — hiszem, már a közel jövőben — az *egységes középiskola*.

(Pozsony.)

ALBERT JÓZSEF.

A DEBRECZENI EGYETEM.

Ép most veszem, valószínűen a szerző úrnak halára kötelező figyelméből, dr. Öreg János úrnak ily című füzetét: *Dr. Berzeviczy Albert és a debreczeni egyetem*, Debreczen, 1895. 42 l., melyben a szerző a tervezett alföldi egyetem jogosultsága, fontossága, hasznossága stb. ellen fölhozott vagy fölhozható kifogásokat és ellenvetéseket behatóan tárgyalja és lelkesen czáfolgatja. Magam nem kívánok e polemiába beavatkozni, annál kevésbbé, mert Berzeviczy nem szorul arra, hogy valaki őt védelmébe vegye; majd védekezik ő maga, ha jónak látja. Engem e füzetnek csupán VI. szakasza érdekel, mely csekély személyemmel foglalkozik s a következő biztató mondattal kezdődik: «Itt mindenek előtt egy igen sajnós és protestáns emberre nézve méltán legleverőbb nyilatkozatot kell szóba hoznom.» Érti szerző azt a nyilatkozatomat, mely e folyóiratban (főnt 11. l.) megjelent és melyet, de sajnós, nem teljesen, közöl is. A tájékozatlan olvasó nem is alkothat magának ennél fogva helyes ítéletet fölfogásomról. Pedig a dolog nagyon egyszerű.